

Politikai
röpiratok,

60.

36

60

461

[Chelinságyi János]

LEHET-E

REFORMPÁRT?

JELSZÓ:

*A múlt felett nincs hatalmunk,
ennek következményei reánk nevezve
a fátumot kepezik; de ha helyesen
használjuk fel a jelet, mienk a
jövő.*

MÁSODIK KIADÁS.

7.

PEST, 1872.

AIGNER LAJOS.

516752 00764945

DE BALLAGI GEZA.

Teljes gözerövel haladó korszakunk husz utolsó éve alatt, Magyarország tétlenségre volt kárhóztatva.

Most midőn elrozsdásodott államgépezetünk, mely átalakulásának közepette lőn erőszakosan megakasztva, újra megindult, törvényhozásunknak az elvesztett időt sokszorozott erélylyel kell pótolnia.

Hogy ezen roppant feladatnak megfelelhessen, higgadtan megítélve a helyzetet, szembe kell szállnia a reform számtalan akadályával, s határozottan haladni, tapsot nem keresve, fűtytyel nem gondolva mindaddig, míg a kitűzött célt el nem érte.

Minden reform nehézséggel jár, mert míg egyrészt számtalan magánérdekbe s előítéletbe ütközik, melyeket lehetőleg kimélni kell, addig más részt nem felelhet meg minden hozzákötött várákozásnak, mely sokszor határán kívül esik. — Minden egyes tagja a társadalomnak saját hely-

zetét hajlandó a közügyek megítélésében irányadóul venni, s csak azt tekinteni közhasznú rendszabálynak, mi reá nézve előnyösnek bizonyúl, mi legsajátabb panaszainak és sérelmeinek rögtöni orvoslását foglalja magában.

És most, midőn feltámadt alkotmányunk minden érzelem-nyilvánulásnak szabad tért nyitott, vajmi sok nálunk a panaszszó és sérelem!

De hazánkban a reformnak jelenleg egy, mindezeknél fontosabb, nehezebb akadálya is létezik, s ez az ellenzék abnormis állása.

A 67-iki egyesség részünkről azon párt műve volt, mely a pariamentnek mai nap is többségét képezi. Középen állt ez azok közt, kik a kibékülést Ausztriával sehogysem, és azok közt, kik azt minden áron ohajtották. Ettől a mostani balközép, az akkori határozati párt egy része, inkább az alkalmazandó eszközökre, mint a végcélra nézve volt eltérő nézetben. Mindkét párt szem előtt tartotta a 48-iki események példáját; de a tanulságok, melyeket belőle meritett, lényegesen különböztek egymástól.

A többség vezérei, a 48-iki eseményekre, melyekben nagyobb részt személyesen részt vettek, mint egy hajótörést szenvedett kísérletre tekintettek vissza. Szemtanui voltak ama számtalan hősi áldozatoknak, melyeket a nemzet öröm-

ittasan, de eredménytelenül hozott, eredménytelenül saját önállására, valamint egyáltalán a haladás és szabadság szent ügyére nézve.

Keserü iskola volt az, melynek ismétlésétől meg kellett kimélni a nemzetet!

Nálunk a 48 iki mozgalom nemcsak alkotmányos és demokrata jellemű volt, de egyszerűen határozottan exclusiv, nemzeti is. Sokan, kik ezen irányok egyikének buzgó hivei lévén, lelkesülten hozzá csatlakoztak volna, a másiktól visszariadtak. Az államjogi és társadalmi kérdések békés és törvényes megoldásának barátjai, megriadva e mozgalomnak az európai vihar által lázassá lett rohamától, nem mertek benne részt venni; holott — a millió fenyegetett idegen érdek, az önfentartás hatalmas ösztöne által egyesítve, mindinkább szaporítá az ellenséges tábor, mely a reform elleni fegyvert a forradalomban találta.

A mozgalmat az akkori izgalom segítségével forradalmi térre szorítani nem volt nehéz. Erre nem kellett egyéb, mint meghasonlása azon tényezőknek, melyek bizalmas összetartása a reformot békés uton keresztül vitte volna.

Ijjesztették tehát a dynastiát a néppel, a népet a dynastiával s a kettőnek természetes közvetítőjét: a parlamenti kormányt, mindkettő előtt gyanúsítani igyekeztek.

Alkalom és ürügy, nagy számú oly kényes

kérdések közepette, melyek megoldása minden fél legnagyobb higgadtságát, legfinomabb tapintatát igényelte volna, nem hiányzott.

A bizalmatlanság magvát elveték és megtermett a kívánt gyümölcs — forradalom és jogfeladási theoria.

Vajjon mérsékeltebb, tapintatos eljárás a mi részünkről megakadályozta volna-e ezen oly sokat ígérő kezdetnek oly szomorú fejlődését? — azt csak egy későbbi, a küzdelem izgalmaitól távolabb eső kor fogja részrehajlanul megítélhetni; de a 67-ki egyezkedés férfiai az akkoriban elkövetett hibák öntudatával bírtak, és ezek ismétlését most óvatosan kerülni volt vezérelvük s legfőbb feladatuk.

Szerintök tehát mindenekelőtt be volt bizonyítandó, nem hogy jogosak a magyar nemzet követelései, hisz azon, talán az egy Lustkandl urat kivéve, soha senki nem kételkedett; de be volt bizonyítandó, hogy ezen követelések senki-
nek sem jogát, sem érdekét nem veszélyezték. Nem a korona fényét, nem a monarchia hatalmi állását, végre nem másik felének jólétét és felvirágzását. Be volt bizonyítandó, hogy az országgyűlés Pesten, a felelős ministerium, a honvédség, a magyar ezredek Magyarországon, nem jelentenek forradalmat.

Csak így lehetett mindazok bizalmát megnyerni, kik ellenünk fordulva, a szent ügy

7

diadalát, ha saját vesztükre is, de okvetlenül megakadályozták volna. — Minthogy továbbá a kisebbszerű magán érdek az, mely számtalan hivekkel birva, ha megsértetik, a legnagyobb reactiót szüli, ezzel ott, hol hazánk állami léte forgott kérdésben, csinyán kellett elbánni. — . . „it were most unwise to teach a multitude of influential persons that their only means of maintaining themselves and their families in their accustomed comfort is by a successful resistance to political reforms.“*)

A balközép soraiban jobbadán oly férfiak szerepeltek, kik a 18 évi szolgaság nyüge alatt nevedekvén, szívük elkeseredéssel és bizalmatlansággal lőn telve, anélkül, hogy nézeteik a tapasztalás iskolájában megtisztulhattak volna. — Tetterejük oly korban fejlődött, melyben lehetetlen volt minden cselekvés, s így annál nagyobb tért nyert bennök az ábránd. Maguk tétlenségre lévén kárhoztatva, nem vették észre, hogy azért a világ tovább haladt, miért is, midőn valahára a cselekvés órája ütött, ugyanott gon-

*) The right ond wrong of state interference with, corporation and church propriety. by I St. Mill.) Esztelenség volna arra tanítani egy sereg befolyásos egyént, hogy a megszokott jólétben csak úgy tarthatják fen magukat és családjaikat, ha sikeresen küzdenek politikai reformok ellen.

dolták a fonalat felveendőnek, hol az évek előtt elszakadt, és még mindig azon elemekkel akartak számolni, melyek fondorkodásai 48-ban erődeink és vitéz hadseregünk daczára, bukásunkat idézték elő.

A kamarilla réme lebegett a balközép szemei előtt, holott ama feudalis, német, udvari — reactio már rég kiüttetett nyergéből, saját teremtményei, a fajgyűlölet és a „demokratikus bureaucratia“ által.

Sok megváltozott azóta! Talleyrand ezen mondata: „Szuronyokra lehet támaszkodni, de azokon nyugodni nem“ — valónak bizonyult. A katonai uralom, a központosított bureaucratia, a jogeljátszás elméletén épült bécsi parlament, mind lejárták magukat; míg azalatt a 48-iki elvek nesz-telenül, de annál behatóbban folytatták térítési művöket.

A húsz év előtt merészen kimondott új íge, akkori támadóit ma nagyrészt buzgó hivei közé számítja, s ma már nem rajtunk áll a haladás amaz elveinek elismerést szerezni, feladatunk csak az lehet, bebizonyítani, hogy tőlök el nem maradtunk, hogy méltók vagyunk azoknak áldásaiban részesülni.

A szabadság, melynek védelmében egykor sikertelenül elvérzett nemzetünk nagy része, ma utat törvén magának, olajággal érkezett el hoz-

zánk. Meghalni egykor tudott érte a magyar,
most tudjon vele élni.

A többség, s a balközép abban tértek el egymástól, hogy míg az első komolyan czélnak tekintve a kiegyezkedést, államunk fennállásának biztosítékát ugyanabban kereste, mi ujjaszületésének egyedüli eszközlője volt, t. i. a dynastiának s a monarchia másik felének a mienkkel azonosnak elősmert saját érdekében; addig az utóbbi a 48-iki katasztrófa ismétlését elkerülhetlennek gondolván, a kiegyezkedésben csak eszközt látott, mely által mennél több fegyvert igyekezett nemzetünknek szerezni, a másik egyezkedő fél ellen. Figyelme sokkal inkább a jövő szakadásra, mint annak lehetlenségére volt irányozva.

Csakis azon meggyőződés, hogy az erőszakos összekoczczanásnak elébb-utóbb okvetlenül be kell következnie, szállithatta le szemeiben a 48-iki alkotmány tényleges életbeléptetésének becsét.

Neki a nemzet szellemi és anyagi fejlődésének hathatós eszközei: népképviselő, felelős kor-

mány, sajtószabadság stb. nem látszottak elég garantiát nyújtani jövő fennállásunkra, s feledve, hogy legfontosb győzelmünk — a jogeljátszástól a jogfolytonossághoz tett lépés, ágyú és puska nélkül vívatott ki; csak egy után sovárgott — a nemzeti, önálló magyar hadsereg után.

Mily elemekből kellett volna állnia ezen se-regnek, mily csábító lett volna a nemzeti elkülönítés példája államunk különböző nemzetiségére nézve, azt itt nem akarjuk vitatni. De mindezek-től eltekintve, csak azt kérdezzük: mire való egy államnak a hadsereg? Nemde arra, hogy azt ellen-ségeitől megvédje.

Ezen ellenség reánk nézve nem lehet más, mint egy Ausztriával közös ellenség, vagy pedig — mondjuk ki nyíltan — Ausztriának egy szövetségese, tehát Ausztria maga. Első esetben a bal-oldal sem fogja tagadni, hogy egy s ugyanazon el-vek szerint, ugyanazon alapon iskolázott egyön-tetű hadsereg jobban felel meg céljának, mint két egymással farkas szemet néző, egymást nem ösmerő, nem értő — csak ad hoc összefoltozott kü-lön hadsereg. Utóbbi esetben pedig, ha államunk az Ausztriávali összeütközést egyáltalán kibir-hatná a nélkül, hogy vele együtt egy harmadik hatalomnak áldozatul ne essék, oda kellene töre-

kednünk, hogy a mi seregünk erősebb legyen az osztrák hadseregnél, különben nem remélhetnénk győzni felette. Ugyanezt a birodalom másik felének is szemben kellene tartani, s így a hadsereg elkülönítésének elkerülhetlen következménye az lenne, hogy az osztrák-magyar monarchia két része, egymás iránti féltékenységből hadképességét az adózó nép pénzén és véréen még akkor is fokozni volna kénytelen, ha Európa minden egyéb állama lefegyverkezve a béke áldásait élvezné.

Ily módon biztosítani államunk függetlenségét annyit tenne, mint azt belésodorni egy elkerülhetlen bankrot örvényébe. — De maga a harc, mi jót teremthetne számunkra? A 48-ki tapasztalás mutatja, hogy vitéz hadseregünk, lángeszű vezéreink, be nem vehető váraink daczára, huzhatjuk a rövidebbet is. S tegyük fel a legjobb esetet, ha elhatározó győzelmet vívunk ki, mit nyerünk vele?

Természetes szövetségeseink megsemmisítését, tökéletes elszigetelését államunknak hatalmas katonai államok közepette, azaz más szóval: legnagyobb pénz- és véráldozatokon vásárolt öngyilkosságot.

Ezt várhatjuk az elkülönített hadseregtől. Ez a valódi tényállás; minden egyéb üres phrasis.

Minden organikus testnek minden stadiumban megvan a maga létköre, melyet ha elhagy, megbomlik. Az organum ha nem is vész el, de új csoportulásban új alakot ölt, melyben előbbi létének többé öntudatával nem bír. Egy pillantás a történelembe vagy a földabroszra mindenkit meg fog arról győzni, hogy nemzetünk ma, idegen támasz nélkül fön nem tarthatván magát, ha kiszakadna, vagy kiszorítatnék jelen kötelékeiből, újakat kellene keresnie. Ez tagadhatlanul kényszerhelyzet, de melyet, minthogy fenállásunk létkörét képezi, ha magyarok akarunk maradni, el kell fogadnunk.

Ezen kényszerhelyzetből eredt I-ső Ferdinandnak trónralépte, ugyan ebből a *pragmatica sanctio*, ebből végre a 67-iki kiegyezkedés szükségese, melyet felismert a baloldal is, különben alkudozásba egyáltalán nem bocsájtkozott volna. Ezen alku számtalan bonyolódott tárgyainak gordiusi csomóját, vajjon birta volna-e a baloldal, netalán rendelkezésére álló titkos fegyverekkel ketté vágni?— azt nem tudjuk; de a békés megoldásnak fáradságos művében csakugyan nem nyújtott segédkezet. Ellenkezöleg hiven elkövetett mindent az egyezkedö párt helyzetének nehezítésére. Túlzott követelései, tapintatlan modora, személyeskedö kisszerűsége által folyton sértegetve a lajtántúliak érzelmeit, okvetlenül sikerül neki újra felébreszteni ellenünk a 48-ki reactiót, ha

annak elemei még egykori erejükben fennállot-
tak és hatalmasb tényezők által féken nem
tartattak volna.

A fejedelmi pár gondviseléses támogatásá-
nak segedelmével, a jobboldal hazafias kitartásá-
nak, vezérei ügyességének és erélyének végre is
sikerült megkötni a frigyét, s ez a koronázás által
ünnepélyes szentesítést nyert.

Ezen néhány igénytelen sornak nem lehet
feladata a 67-iki kiegyezkedés részletes tárgyalá-
sába bocsájtkozni. Hogy ez azonban államunkra
nézve nem volt hátrányos, bizonyítja a másik
egyezkedő fél jajveszékelése; hogy egyéni szabad-
ságunkat el nem fojtotta, bizonyítják a nálunk
ellene eléggé rakoncátlanul intéztetni szokott
támadások.

Különben legyen ez bármikép, azon
percztől fogva, midőntörvénynyé vált,
az alkotmányos küzdelemnek egyedüli
alapját képezte.

Azon pártoknak, melyek nem remélve vagy
nem ohajtva az alkudozás sikerét, irányában
semlegesek vagy ellenségesek voltak, most egyéb
választásuk nem maradt, mint vagy lemondani
minden parlamenti tevékenységről, és más uton

szerezni érvényt meggyöződéseiknek; — vagy nyiltan és őszintén elfogadva a nyert közjogi alapot, részt venni a törvényhozás fáradaiban.

S e téren szép alkalom nyilt minden hazafias tettvágy érvényesítésére.

A teljesen aristokratikus jellemű 1000 éves magyar alkotmány, a 48-iki törvények által demokratikus alapra tereltetett.

Demokrat államban az egyénnel szemben csak egy hatalom létezik: maga az állam. A szabadságharcz által félbeszakasztott reformnak azonban nem maradt elég ideje ezen hatalom kellő megalapítására. — A közvetlenül bekövetkezett forradalmi dictatura s az ezt követő különféle korlátlan hatalmú provisoriumok idejében az államgépezetnek ezen hiánya természetesen fel nem tűnt; de midőn 67-ben alkotmányunk újra életbe lépett, a felszabadult egyéni hatalom ellensúlyozására, gyengéknek bizonyultak be az egykori kormányközégek rongált maradványai.

Ily viszonyok között a parlament hivatva volt nem csupán a 48-ban csak körvonalozott alkotmány hézagait betöltve, a felelős központi kormány hatalmát megállapítani, de hivatva volt azt mindaddig, mig újabb törvények által biztosítva nem

lett, saját tekintélyének egész súlyával a tényleges kormányzásban is támogatni.

Ez egyike volt ama perczeknek, melyek egy nemzet életében ritkán fordulnak elő és annak további fenállására döntő befolyással vannak. Oly percz, melyben a nemzet közvetlenül áll jövőjével szemközt, melyben minden egyes honpolgár felelős tényezője lesz a közös életnek vagy halálnak, és kisszerű párt- vagy személyes érdektől, hagyományos vonzalomtól s gyűlöléstől eltekintve, csupán az államnak kell szentelnie magát.

Ezt felösmerte a kiegyezkedési párt, és szorosán csoportosult a saját soraiból megalakult II-ik felelős ministerium körül. De felösmerte nagy részt az emigratió is, mely haza térve, elfogadta a kiegyezkedést — mint diadalát azon elveknek, melyekért vérével, vagyonával adózott. Sőt felösmerték a 48-iki elvek határozott ellenségei közül többen, oly férfiak is, kik ámbár egy régibb politikai iskolának hivei, megrögzött egyéni nézeteiket a kiegyezkedés fővíványának, Magyarország állami létének áldozatul hozták, és a gyakorlati politika alaptörvényének „az időszerű változásnak“ hódolva *) elfogadták 67-

*) „cette règle fondamentale de la politique pratique: „changez á propos“. (Le parti libéral et le mouvement européen, par Charles de Remusat. Revue d. d. m. 1866. 1-ier novembre).

ben azt, mi ellen 19 év előtt meggyőződésből küzdöttek volt.

A baloldal nem tágitott.

A kiegyezkedés előtt Ausztria, két szerencsétlen hadjárat által két tartományától megfosztva, rongált hadseregével, financiaális bukásának küszöbén állva, szomszédai biztos martalékának tekintetett. Megsemmisítésére látszólag nem is kellett többé erőszak. Az ujabban oly hatalomra vergődött nemzetiségi elv magában véve elégségesnek tartatott ezen polyglott államnak szétdarabolására. Szinte látták már polgárait, a fajrokonság vonzerejének engedve, önként dugni fejeiket különféle nagy készséggel kínált jármak kereteibe.

Ezen destructiv processuban az elnyomott magyar nemzet közreműködésére is számoltak, ámbár ez reá nézve halált jelentett volna.

A szabadság azonban, melyért nemzetünk kész volt feláldozni magát, varázshatalmával ujjászületésünk csodáját művelte.

Ellenségeink a bizton remélt örökségtől ezen hatalmas uj tényező által meglőnek fosztva, ellene intézték tehát dühös támadásaikat.

Gyakorlatból tudták, hogy a szabadságot csak egygyel lehet megölni, az anarchiával, miért is mindenek előtt oda törekedtek: a szabadság-

gali visszaélésre birni az osztrák magyar monarchia népeit.

Nálunk ezen terv kivitelével néhány népboldogító bizatott meg, ki az átmeneti korszak számtalan tökéletlenségét felhasználva, alkotmányos fegyverekkel neki rontott az alkotmánynak.

A dynastia és monarchia, a haza és nemzet, a törvény és rend örökös ellenségei, kik más, rendezett államban, álruhába burkolva, titkon szövik tilos fondorkodásaikat, nálunk gúnyt üzve az alkotmány kiváltságaival, fényes nappal a parlament szélső bal padjain helyet foglaltak.

A jobboldal és szélsőbal között határozatlanul állott a balközép.

A kiegyezkedés, mely rég nevelt gyűlölségének boszut nem ígért, mely az örökös megtorlás politikájának véget szakasztott, és mindennek előtt nem az ő műve volt, érzelmeinek nem tudott megfelelni. Más részről azonban a turini levelek tanai s azok terjesztésének módja, megijeszték őt, s így hol a gyűlölet és irigység, hol a félelem befolyása alatt, majd a szélsőbal, majd pedig a jobboldal ellen fordult.

De midőn 68-ban az első országgyűlési időszak vége felé járt s közeledett az új választás, a félelem és gyűlölségen felül még egy harmadik tényező is lőn a balközép politikájának

irányadója, — a személyes hiúság és nagyra-
vágyás.

A 67-iki kiegyezkedés által a nemzet ke-
zeibe letéetett felvirágzása megalapításának ha-
talma. De az eszközzel nem volt még elérve a
cél is.

Nem a kiegyezkedés által, de ennek daczára
érezhetők még nagyrészt a hibás mult szomorú
következményei.

Lehet-e valamely betegség ösmert sympto-
máit, az ellene alkalmazott gyógyszernek tulaj-
donitni?

Az ellenzék pedig, felelős nemzeti kormá-
nyunk megalakulása óta nem tett egyebet.

Lelkiismeretesen feljegyzett minden elégü-
letlenséget, minden panasz-szót, az átmeneti
korszak nehézségeit; ott, hol magoktól fel nem
merültek, mesterségesen előidézte; egyéni, több-
nyire ki nem elégíthető ohajokat a nemzeti jólét
követelményeiként mutatott be; és mindezt nem
azért hogy időszerű reformok által segítsen a ba-
jon, de mindig csupán annak bebizonyítására,
hogy a kiegyezkedés, melynek ő részese nem
volt, rossz és senkit nem képes kielégíteni.

A baloldal a közös hadseregnek s a delega-
ciónak volt csak ellensége, s ezen két negatív
irányzattal a népben rokonszenvet remélt ébresz-
teni. Ezen két jelszóval gondolta felizgatni a ke-
délyeket, ezek segítségével kísérlett magának

többséget szerezni, de reménye meghiusult. „Il n'est pas aussi facile qu'on suppose de faire des actions violentes dans un temps calme, de même qu'il est bien difficile aux plus modérés d'en faire des prudentes dans un temps violent.“*)

A nemzetnek nyugalomra volt szüksége és anyagi jólétet kívánt. Benne nem a kiegyezkedés egyes pontjai ébreszthettek elégtelenséget, ezt csak a csalódás tehette, midőn daczára a kiegyezkedés létrejöttének, nem teljesült rögtön minden beléje fektetett remény.

A nagy tömeg egy adó leszállításért lelkesült volna, de a delegáció elleni izgatás nem hatott rá. Kik ezen új intézmény horderejét fel bírták ösmerni helyeselték azt; kik meg nem értették, nem érdeklődtek iránta.

S így Mahomed példájára, minthogy a hegy ei nem jött hozzá, a balközép volt kénytelen a hegyhez menni. A „nem kell delegáció“ valódi értelmében egy választót sem hozott táborába, megengedte tehát a balközép, hogy kortesei mindenkinek azt olvassák ki belőle, a mi neki tetszett, s így tulajdonképen lemondva saját jelszaváról, mindent felírt zászlajára, mit választói tollába diktálni sziveskedtek.

Ez volt a balközép programtalanságának

*) Nyugalmas időben nem oly könnyű az erőszakos cselekvés. holott izgatott perczekben józan tette a legmérsékeltebb is alig képes. (Toqueville levelezései.)

forrása, melyből minden további következetlensége természetszerűleg fejlődött.

Midőn a szélsők fegyvereit a választások idejére kölcsön kérte volt, uzsorás kezekre jutott, melyekből soha többé nem tudott kibontakozni. Befúródtak az által soraiba oly elemek, melyeket eszközül akart felhasználni a párt, melyek azonban odébb mászva a helyről, melyre letétettek, vezérei nem kis megdöbbenésére saját szakálukra erősítették a válaszfalat, mely közte s a többség közt létezett. Hiába tagadja a balközép solidaritását a szélsők alkotmányellenes törekvéseivel, hiába a forradalmárok áskálódásaival, reá lépven a lejtőre, akarva nem akarva, azon egyének táborába csúszott, kik jellemre, multa, célra különböznek tőle, de kikkel, hogy fennállhasson, a közönség által kénytelen magát azonosnak tekintetni.

A kiegyezés befejeztével, midőn végre belviszonyaink rendezésére került a sor, számtalan alkalma nyílt a balközépnek merev ellentállási szerepével felhagyva, tacite átlépni a reform tereére. Ezt azonban nem tette, mert ha egyes tagjai közül talán többen hajlandók is lettek volna reá, a párt mint ilyen nem volt eléggé független arra, hogy fennállásának veszélyeztetése nélkül tehesse. A reform terén szabadelvűségben nem birván a többséggel mérközni, a nálunk mint mindenütt oly jó hangzásu ellenzéki név privilegiumáról le

kellott volna mondania, ha abstract jelszavak *) mögé nem búvik, s így minden egyes, sebeink orvoslására multhatlanul szükséges törvényjavaslat tárgyalásával — nach wie vor — összeköté a közjogi alap ellen intézett támadásait.

Lehet-e remélnünk, hogy e párt, mely saját fennállását mindenek fölé teszi, valaha megfelelőhessen a parlamenti ellenzék kellékeinek? — lehet-e ily multtal, ily jelennel, a balközépnek még jövőre számítania? Nem, ezt érzi mindenki, s érzi egyszersem azt is, hogy ad infinitum parlamenti ellenzék nélkül nem élhetünk.

De a mostani ellenzék magatartásának legnagyobb átka épen abban rejlik, hogy miatta más parlamenti ellenzék sem alakulhat.

Hiába kísértené meg e szerepet a többség valamely töredéke.

Az első kérdés által, melyben pártjával ellentétben találná magát, az alkotmányellenes pártok korteskedési politikájának eszközévé lenne.

A baloldal e szakadást ép úgy kizsákmányolná saját érdekében, mint kizsákmányolta a

*) Un mot abstrait est comme une boîte à double fond; on y met les idées que l'on désire et on les en retire sans que pertonne le voie. (Tocqueville Démocratie en Amérique.) Egy abstract szó olyan mint egy dupla fenekű szekrény; minden eszmét belé lehet helyezni, és újra kivonni belőle, a nélkül hogy azt valaki észrevenné.

helyreállított megyét, a sajtószabadságot, vezéreinek bele választatását a delegatióba stb.

De vegyünk egy concret esetet.

A megye a nemzetnek, szokás és egykori jó szolgálatok által, kedvessé lett kincse, melyhez sokan azért ragaszkodnak, mert egykor ép úgy mint a tudománynak a kolostor, egyedüli menhelye volt a szabadságnak; többen azért, mert jelenleg bástyája benne gyakorolt saját hatalmuknak.

Kegyelet és önérdék! E kettőt előnyösbnek találja a bal, saját táborában elhelyezni, mint megküzdeni vele, s ezért oltalma alá veszi a megyét, ámbár az ma ép úgy mint a kolostor, csak akadálya azon kincsek terjesztésének melyeket egykoron megvédett. *)

A többséget más szempontok vezénylik. Mint hive a 67-ben helyreállított 48-iki alkotmánynak, a helyhatóságok rendezésénél csakis az államra s az egyénre lehet tekintettel. Minthogy pedig a mostani megye az állam hatalmát, s az egyén szabadságát egyaránt absorbeálja, abban hogy alóla mindkettőt fel kell szabadítani, az összes többség megegyezik. Ha már most akár azok, kik az állami hatalom központosítására,

*) „that which in an age of good governement is an evil, may in an age of grossely bad governement, be a blessing. (Macaulay, hist. of. Eng.) Mi jó kormányzat idejében baj, az lehetett áldás egy rossz kormányzat alatt.

akár azok, kik az egyén szabadságára fektetik a fősúlyt, nézeteket nem a pártértekezletben, de magában a házban akarnák érvényesíteni, hiába számitanának a baloldal támogatására, mert ez, az állam hatalmát a megye ellentárlási jogával, az egyén szabadságát a centralisált megyei omnipotentiával akarja lenyügözni.

Most midőn körülöttünk mindenütt, az eddig egymástól független kisebb államokat is, közös védelemre s anyagi érdekeik hathatós fejlesztésére egyesülni látjuk, iparunk, kereskedelmünk, hitelünk emelésére nézve czélszerűtlen, állami létünk tekintetéből egyenesen veszélyes volna apró részletekre szétdarabolni nemzeti erőnket.

Az ellenzék tudja, hogy a megyék s a központi kormány coordinált állása, az utóbbinak minden, — a rend és szabadság fentartására, az egyén és vagyon biztonságára irányzott törekvését illusoriussá teszi, de nem lévén a kormányon — ezzel mitsem törődik, és vezéreinek egyes megyére gyakorolt befolyását minden áron fentartani, érvényesíteni akarja. Ha tehát a többség bármily színezetű töredéke, nem ezen törekvését az ellenzéknek akarja győzelemre jutatni, saját pártjához visszatérve, ennek talán oly javaslatát kellend támogatnia, melynek kidolgozásában egyáltalán nem vett részt; tehát a házban nem nyerve

semmit, elvesztené még eddig a clubban gyakorolt befolyását is.

A balközép most nem egyéb, mint egy a fal mögül leselkedő ellenség, mely a nemzetnek legégetőbb szükségleteit, a kornak, a polgárosodásnak legfontosabb követelményeit csak ürügyül használja fel saját hatalmának gyarapítására.

Mindig azon reformot, melynek kezdeményezését a kormány nem találja czélszerűnek, vagy a tárgyalás alá vett kérdés azon oldalát, mely a kormány nézeteivel ellenkezik, ragadja meg az ellenzék, s képes lenne a Prince caniche^{*)} ügyvéd-miniszterének példájára egy szuszra védni és támadni ugyanegy ügyet, csak hogy annak sikeres megoldását megakadályozza.

Ez sophistikai gyakorlatnak megjárja, de a parlamentet azon visszás helyzetbe hozza, hogy soha szabadon, tárgyilagosan a czélszerűség szempontjából meg nem vitathat valamely kérdést, bár mennyire fontosnak is ösmerje azt.

Ezen kényszerhelyzetből nincs más menekülés, mint azt tétovázás nélkül bátran elfogadni. "Bonyodalmak egyszerűsítése a sikernek alapfeltételét képezi"^{**)} mondja Buckle. Meg kell barátkoznunk azon tagadhatlan valósággal, h o g y

*) Edouard Laboulaye.

***) To simplify complications is the first essential of succes. (History of civilisation in England.)

parlamentaris téren csak az működhetik, ki rajta áll. Tehát mindaddig, míg az ellenzék palam et publice el nem fogadja a közjogi alapot, nálunk a parlamentet egyedül a jobboldal képezi, és az ellenzék feje felett köteles keresztül vinni a reformot, ép úgy a mint keresztül vitte alkotmányunk helyreállítását.

Ezt szem előtt tartva, feleljen meg a többség az összes törvényhozó testület hivatásának, s az állam és nemzet reá bizott szent érdekén kívül semmire ne legyen tekintettel.

Ily módon felcseréltetnek a szerepek, a többség helyett az ellenzék leendő kényszerhelyzetben, melyből ki nem bontakozik, míg szint nem vall.

Vagy átidomul parlament-párttá, vagy ott áll a nemzet és világ előtt mint forradalmár, mely ellen kötelessége a kormánynak és törvényhozásnak egyesült erővel megvédeni az államot.

Nincs oka a többségnek attól tartani, hogy elveszítse ez által a nemzet bizalmát.

A nemzet beteg, s minden beteg azon orvos tanácsára kész hajtani, ki orvosság és diéta nélkül igéri a gyógyulást. De ha egyszer visszanyerte egészségét, amaz orvosban központosúl bizalma, ki őt kigyógyította — ha keserű szerekkel is.

Míg merő óhajokról van szó, melyek telje-

sülését alig remélhetjük, jól esik mentül merészebb képekben ringatni képzeletünket; de midőn kézzelfogható reális nyeresemény fekszik előttünk, többre becsüljük azt, a százszorta fényesebb délibábnál, s mohón kapunk rajta.

Bizonyítja ezt maga az ellenzék, mely a kormány és pártja által kezdeményezett minden lépést egész erővel meg szokott támadni, de ha ez mindamellett sikerült, a vívmány érdemét mindig magának tulajdonítja

A jobboldal, melyet helyesen az alkotmány pártjának kell neveznünk, elvállalva az összes felelőséget, az összes munkát is végezze el.

Fejtse ki azon tevékenységet, mely az ellenzék kiváló tulajdona szokott különben lenni. Ne várja mindenben a kormány iniciatíváját, ne szoritkozzék annak javaslatai kritikájára, de lépjen fel önálló tervekkel, melyek kidolgozásában használjon fel minden kebelében található erőt, melynek szabad fejlődését soha ne akadályozza. — Támogasson mindenkit, ki programjának határait bármi módon működni akar, s ezért mindenekelőtt legyen határozott programja, melyet senkinek, sem a megye — sem az országházban — sem szóval sem írással túllépnie ne legyen szabad. Tegye magát folytonos érintkezésbe a nemzet minden rétegeivel, tudja ki szükségait, derítse fel kételyeit.

Vegye kezébe a journalistika hatalmas fegyverét, melyet mostanig az ellenzéknek átengedett vagy csupán egyesek kezeire bízott.

Ezzel azonban soha másért ne küzdjön, mint a legkomolyabb igazságért.

Ha az ellenzék szükségesnek látja népszerűségének fentartása végett, mindent mi közel egy század óta, a legkülönbözőbb körülmények között, bárhol a haladás eszközének bizonyult — nagy hangzatu szavallással — görög tűz és dobszó kíséretében a levegőbe röppenteni, ezen meddő licitatióban az alkotmányos párt ne vegyen részt.

Kerek e világon sehol tökéletesen azonos viszonyok nem léteznek; ha egy is a cél, de a kiindulás mindenütt különböző. Ugyanazon pontra pedig, két különféle pontról, soha ugyanegy vonal nem vezet.

Nálunk két szélső irányzat uralkodik. Vagy semmit sem akarunk elfogadni mit nem birtak már apáink is, vagy mindent utánozni ohajtunk mit másoknál találni lehet. Az ellenzék tetteiben az első — szavaiban a második irányt követi, mi által a középuton vél talán haladni, holott épen csak arra soha nem lép. A jobboldali sajtó, pártjának helyes vonalából néha kisodortatik azon viszketeg által, hogy az ellenzéknel szabadelvűbbnek tüntesse fel magát. Igaz ugyan, hogy nehezebb feladat a közönséget felvilágosítani, mint az által csalni el az ellenséges táborból,

hogy még czifrább, még ragyogóbb bábót mutatunk neki. De ezen szemfényvesztési versenynek két szomorú következménye lehet. Vagy oly eszmézarba ejti a nemzetet, melyből kibontakozni nem képes, és elvész; vagy magának a sajtónak tekintélyét aláásva, jótékony befolyását is lehetlenné teszi.

Lásson az alkotmányos párt a reformhoz határozottan, de mérséklettel. Ne nyújtson segédkezet minden fennállónak eltörlésére, mert: ha a haladás nem volna egyéb mint lerombolás, ma már semmi sem léteznék az emberiségből.“*)

A 48-ki reactio igaz hogy mumus, az nem létezik többé, nem is támadhat fel, de a túlzott mozgalom mindenütt reactiót szül, az elfáradást, és kényur mindenütt akad, hol nemzet önmagán nem tud uralkodni. Ne kövessük ama, különben dicső nemzet példáját, mely hol a legszabadelvűbb önkormányzatot is megsokalva, azt halomra dönti; hol minden korlátlan személyes uralmat eltűr. Ez a kiegyezkedés által teremtetett helyzetnek egyedüli veszélye, melytől az alkotmányos pártnak meg kell őrizni a nemzetet.

Tanuljunk élni az alkotmányosság fegyveivel. Ha a szabadság szent nevével visszaélni

*) Si le progrès n'étaít rien que destruction, il ne resterait rien de l'humanité á l'heure qu'il est. (Dupont White L'individu et l'État).

látunk valakit, ne vegyük mindig a kormány közbenjárását igénybe, de sujtuk földre a bűnöst a közmegvetés súlyával.

„A világ az ipar s a jólét felé hajlik *). Ha ennek rovására akarják felizgatni a kedélyeket, valamely fenhéjázó, czélszerűtlen, veszélyes theóriával, fogadja azt általános homeri hahota, és szükségtelenné lesz a tényleges hatalom alkalmazása.

Az ellenzék világ-politikáról rajong, szemérettel veti a kormánynak, hogy a kiegyezkedés által nem alapította meg eléggé függetlenségét és külügyi befolyását az államnak. Azon ellenzék, mely mindeddig még országos politikára sem birt felvergödni kisszerű megyei hétszilvafás, és egyoldalú felekezeti obscurantismusából. Oly gyermekes, szükkeblü, önző, rövidlátó nyilatkozatokkal, mint p. a tiszántúli református egyházkerületnek aug. 16-iki határozata és az utolsó bihari fölírat üzve szatócspolitikát, megsibbasztja a kormány s a nemzet tetterejét, lopja a törvényhozás idejét akkor, midőn drága minden percz, midőn a belfejlődés nehéz munkájához mindenkinek sokszorozott erővel kellene hozzálátnia.

*) Le monde tourne á l'industrie, parce qu'il court au bien-être. Il me semble quoi — qu'on fasse, que les passions industrielles vont devenir les plus fortes de toutes. (Tocqueville levelezés.)

Egy állam külbefolyása következménye a belerőnek. Kiki annyira becsültetik, mennyit a latban nyom. Nagy szavaktól nem ijjed meg senki. A belértéket azonban ingyen nem adják, az után törekedni, azért fáradni kell.

Ha az alkotmányos párt ezen nehéz munkában valaha segített, felváltatni akar egy parlamenti ellenzék által, tegyen most úgy, mint tesz a balközép: ne lásson pártján kívül üdvözülést. Tekintse magát egy átkelhetlen mélységtől környezve, melyben elvész ha tétovázik.

Senki se fojtsa el egyéni nézetét senki kedvéért; mondja azt ki nyíltan, támogassa erélylyel, nyerjen számára többséget ha lehet, de ha nem, vesse magát alá!

Ezt a körben — a házban szavazzon!

